

Marek Rymśa
Kaja Gadowska
Arkadiusz Karwacki
Mariusz Kwiatkowski

Polityki publiczne jako zorganizowane działania w sferze publicznej

Grupa tematyczna na Ogólnopolskim Zjeździe Socjologicznym

Cztery publikowane poniżej artykuły to owoc prac sesji tematycznej „W stronę socjologii sfery publicznej” poświęconej pamięci zmarłego w roku 2015 profesora Edmunda Wnuk-Lipińskiego, którą wspólnie zorganizowaliśmy w ramach XVI Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego Polskiego Towarzystwa Socjologicznego (Gdańsk, 14-17 września 2016 roku). Sesja cieszyła się dużym zainteresowaniem; przedstawiono na niej w trzech kolejnych odsłonach łącznie 20 autorskich referatów. Żywa dyskusja wokół tych wystąpień potwierdziła naszą intuicję, że socjologia sfery publicznej jako propozycja koncepcyjna ma spory potencjał w zakresie eksploracji i wyjaśniania meandrów polskiej transformacji.

Bezpośrednio po Zjeździe poprosiliśmy Autorów referatów o przygotowanie na podstawie wystąpień artykułów naukowych, a sami staraliśmy się zainteresować dorobkiem sesji odpowiednio sprofilowane czasopisma naukowe. Pierwsze dwa teksty, autorstwa Ewy Baci i Arkadiusza Peserta, a dotyczące problematyki społeczeństwa obywatelskiego, ukazały się już na łamach kwartalnika „Trzeci Sektor” (2016, nr 39-40). Nawiązaliśmy współpracę ze „Studiami Socjologicznymi”, gdzie ukazą się teksty poświęcone funkcjonowaniu sfery publicznej. Kolejne trzy teksty opublikowane zostaną w „Rocznikach Lubuskich”. Wreszcie Redakcja „Zoom Politikon” okazała zainteresowanie tekstami o profilu bardziej praktycznym, poświęconymi politykom publicznym. Dodajmy, że nawiązanie

współpracy z „Zoom Politikon” było proste, bo przedstawiciele Redakcji sami dostrzegli naszą zjazdową sesję, a łączy nas także docenienie dorobku prof. Edmunda Wnuk-Lipińskiego.

Dlaczego socjologia sfery publicznej?

Refleksja socjologiczna towarzyszyła całemu ćwierćwieczu zmian systemowych w Polsce. Chociaż jednak to socjologowie ukuli termin „transformacja ustrojowa”, to socjologia transformacji nie zaowocowała spójną teorią, zdolną agregować bogaty dorobek badawczy. Teza o słabości socjologicznych badań nad zmianą systemową wybrzmiała mocno na XVI Ogólnopolskim Zjeździe Socjologicznym, zwłaszcza na symposium „Nie-solidarni i Nieufni. O przeoczeniach wizjonerów i projektantów transformacji”, zorganizowanym w Europejskim Centrum Solidarności.

Jak się wydaje, potencjał w zakresie kumulacji wiedzy o przebiegu i rezultatach transformacji oraz reform po-transformacyjnych ma podejście, które proponujemy określać mianem socjologii sfery publicznej. Sfera publiczna to kategoria pojęciowa o ugruntowanej tradycji w myśli socjologicznej (Hannah Arendt, Jurgen Habermas, Niklas Luhmann, Richard Sennett i inni), a naszym zdaniem to zarazem dobra rama dla analiz rozmaitych polityk publicznych jako zorganizowanych (ustrukturyzowanych) działań celowościowych podejmujących określone sprawy publiczne. Jest tu miejsce na badanie wdrażania różnych projektów instytucjonalnych, a także na analizy przebiegu zmian systemowych w odniesieniu do poszczególnych segmentów sfery publicznej; wreszcie jest miejsce na studia nad wyłaniającym się nowym po-transformacyjnym łańcem zbiorowym.

Socjologiczna perspektywa pozwala uchwycić, że wszystkie zasygnalizowane działania i procesy stanowią wypadkową wzajemnych relacji instytucji formalnych (prawo, procedury) i nieformalnych (obyczaje, nieformalna pragmatyka). Perspektywa ta pozwala też dostrzec i analizować funkcje, ale i dysfunkcje poszczególnych podmiotów (organizacji) sfery publicznej oraz dostrzegać sprawczość nie tylko aparatu państwa, ale i różnych zbiorowych aktorów życia publicznego. Można wręcz powiedzieć, że jest to w dużej mierze perspektywa pro-obywatelska.

Dlaczego Edmund Wnuk-Lipiński?

Takie podejście do analizowania działań publicznych bliskie było profesorowi Edmundowi Wnuk-Lipińskiemu, który wychodząc w swych badaniach z paradygmatu socjologii polityki, zaproponował autorską koncepcję socjologii życia publicznego. We wstępie do *Socjologii życia publicznego* (Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2005) Wnuk-Lipiński podkreślał, że „nie wyczerpuje [ona] całej problematyki, jaką należałoby wiązać ze sprawami publicznymi” i dodawał, że zarazem „dotyczy spraw najpilniej obchodzących obywateli, pragnących aktywnie uczestniczyć w życiu publicznym”. Wnuk-Lipiński zajmował się więc funkcjonowaniem w przestrzeni publicznej tego, co społecznie istotne: dyskursem nad sprawami publicznymi, a zwłaszcza zorganizowanymi działaniami. W szczególności interesowało go, w jaki sposób poszczególni aktorzy zbiorowi podejmują rozmaite sprawy publiczne i jak realizują określone polityki publiczne.

Publikacja tekstów ze wspomnianej grupy tematycznej ma na celu refleksje Edmunda Wnuka-Lipińskiego twórczo rozwijać. Jesteśmy przekonani, że Profesora można będzie uznać za prekursora socjologii sfery publicznej, jeśli tylko to podejście zakorzeni się w polskiej socjologii.

Spraw publiczne i polityki publiczne

Na łamach „Zoom Politikon” zamieszczone są poniżej cztery teksty o wyraźnie praktycznym profilu. Nie chodzi w nich o analizę czym jest (i czym nie jest) sfera publiczna, ale co się w jej ramach dzieje. Otóż sfera publiczna, ujmowana zarówno jako przestrzeń, jak i dyskurs, to miejsce, gdzie podejmuje się sprawy publiczne. W zależności od przyjętej perspektywy teoretycznej można powiedzieć, że polityki publiczne współtworzą sferę publiczną lub są w niej lokowane.

I tak, Krystyna Faliszek analizuje prowadzenie na poziomie lokalnym programów publicznych dotyczących sfery społecznej. Argumentuje, że wbrew deklaracjom autorów reform decentralizacyjnych, ta polityka to w dużej mierze administrowanie zbiorem programów branżowych (resortowych), a nie zintegrowana polityka społeczna.

Joanna Frątczak-Mueller wskazuje na pozorny charakter wielu współczesnych działań publicznych, nawiązując do koncepcji Jana Lutyńskiego. Lutyński wskazywał na pozorny charakter licznych przedsięwzięć realizowanych przez aparat państwa w okresie realnego socjalizmu, ale – jak widać – koncepcja ta ma zastosowanie także do analizowania polityk publicznych czasów demokracji.

Refleksje Marii Szymborskiej dotyczą współpracy administracji publicznej z organizacjami sportowymi. W swojej analizie autorka wykorzystuje podejście neoinstytucjonalne, bez wątpienia użyteczne w uprawianiu socjologii sfery publicznej.

Wreszcie Beata Królicka zastanawia się nad możliwością i racjami stojącymi za implementacją koncepcji dochodu podstawowego. Analizując owe racje uruchamia wyobraźnię socjologiczną – podstawowe narzędzie analityczne warsztatu socjologa, odwołując się także do utopii społecznych kreślonych przez pisarzy.

Zapraszamy do lektury!